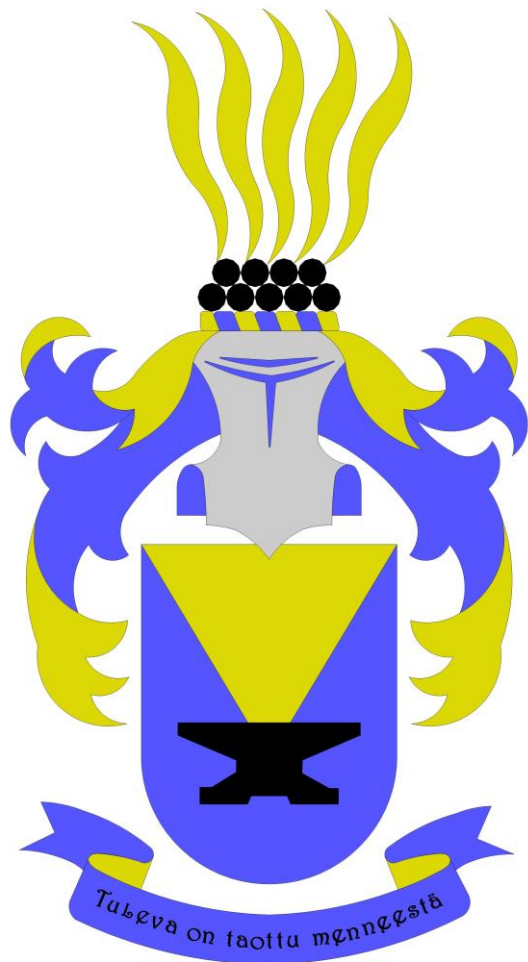

Esitelmä, aiheena; HERALDIikka eli vaakunaoppi ja sukuseuran uusi vaakuna, Timm-Ketonen Sukuseura ry:n sukkokokouksessa Kauttuan Klubilla Eurassa. 7.8.2010 Erkkä Ruusunen

Hyvät Timm-Ketonen sukuseuran jäsenet, Sukuseuran hallitus on pyytänyt minua esitelmöimään aiheesta HERALDIikka eli vaakunaoppi ja esittelemään sukuseuran uuden vaakunan. Ensinnä haluan sanoa että kuka tahansa henkilö tai yhteisö voi alkaa käyttämään vaakunaa, jos se on sellainen, jota ei aiemmin ole rekisteröity Suomen Heraldisen Seuran toimesta. Sukuseuran hallitus päätti kokouksessaan 14.02.2009 pyytää minua suunnittelemaan sukuseuran vaakunan ja valitsi vaakunatoimikuntaan lisäksi Kalevi Ketosen, Raija Pahkalan ja Marjatta Ruusunen. Hallitus ehdotti että vaakunan elementteinä olisi tuli, vesi ja ruukki ja Satakunnan värit. Koska Sukuseuralla on jo pitkään ollut käytössä viiri eli pöytästandardi, joka yleensä tehdään vaakunan pohjalta, mielestäni luonnollisinta oli ottaa vaakunan suunnittelun pohjaksi tuo viiri, jotta viiriä ei tarvitsisi muuttaa. Ensimmäisiä luonnoksia lähetin sähköpostilla. Jossakin luonnoksessa oli esim. kypärän koristeena hattu. Ensimmäinen varsinainen ehdotus esitettiin hallitukselle kokouksessa 26.09.2009. Lopullisen ehdotuksen hallitus hyväksyi kokouksessaan 13.02.2010.

Kaikkien vaakunoiden pohjamuotoa sanotaan kilveksi. Ja nimitys juontaa alkunsa varhaisen keskiajan ritarien turnajaiskilvistä, joissa oli kullekin ritarille luonteenomaisia kaukaa tunnistettavia värillisiä symboleja. Varsinaisesti vaakunoina noita kilven jäljitelmiä alettiin pitää jo 1000-1100 luvulla. Jo paljon aikaisemmin käytettiin historiallisen sodankäynnin johtamisjärjestelmissä lippuja ja joukko-osastotunnuksia. Kun sotilaille kehitettiin taisteluun aseita vastaan suojaava haarniska, johon lopulta sisältyi myös vartalon lisäksi pään ja kasvot täysin peittävä kypärä, oli kilpeen tehty sopiva tunnus hyvä merkki erottaa viholliset omista.

Siihen aikaan ei ollut käytössä mitään nykyaikaisia tiedotusmenetelmiä, valokuvia tai edes yleistä luku- ja kirjoitustaitoa, joten käytetyt kuvat piti olla helposti tunnistettavia ja sanoin yksinkertaisesti selitettäviä. Täältä pohjautuukin heraldiikan eli vaakunaopin säännöt ja ohjeet, esim. ettei kirjaimia pitäisi vaakunoissa käyttää. Virallinen rekisteröitävä vaakuna ei varsinaisesti olekaan vaakunasta piirretty kuva, vaan sen selitys. Timm-Ketonen vaakunan selitys esimerkiksi on:

Sinisellä kilvellä alainen musta alasin, ja laesta alasimelle ulottuva kultainen tylppä kumokärki. Pistokypärä. Kypärän peite ja lakipunos sinistä ja kultaa. Kypärän koristeena päällekkäin viisi plus neljä mustaa ympyrää muodostavat sommitelman josta lähtee ylös viisi kultaista liekkiä.

Vaakunoiden selitystä varten on kehitetty heraldinen sanasto.

Vaakunassa tulee olla ainakin yksi kilven jako, tai airutkuvio tai varsinainen kuvio:

Kuvissa on seuraavat jaot: katkoinen, halkoinen, lohkoinen, vastalohkoinen, nelijakoinen ja viirijakoinen.

[Airutkuvio](#) voi olla (yksinkertainen kilven reunasta reunaan ulottuva kuvio, kuten paalu, palkki, hirsi, risti, vinoristi, lakio, tyviö jne) tai

Varsinainen kuvio voi olla (jonkun elottoman tai elollisen, joko reaalisen tai fantasiaolennon tai -esineen kuva tai symboli)

tai mikä tahansa näiden yhdistelmä. On kuitenkin pyrittävä välttämään liian täyteen ahdettua vaakunaa: pelkistäminen merkitsee selkeyttä. Kuvioiden tulee olla sellaisia, että ne erottuvat kaksiulotteisina pintakuviaina. Kolmiulotteisuus ei kuulu heraldiikkaan, ja myös käyttögrafiikassa ja semiotiikassa kolmiulotteisuutta pidetään ei-toivottavana

Sukuseuran viiri.

Sukuseura on aiemmin teettänyt Kalevi Ketosen suunnitteleman viirin (kuva), jossa on tyylitelty T-kirjain. Viiri on hienosti suunniteltu kokonaisuus ja jo vakiintunut käyttöön, joten sitä kannattaa tietenkin käyttää edelleen sellaisenaan, vaikka se ei kirjaimen takia ole puhtaasti heraldinen. Hyvien tunnusten tai merkkien ei välttämättä tarvitse olla heraldisia. Heraldinen on hyvä ominaisuus, muttei kaikessa välttämättömyys.

Hyvä esimerkki on Viking Linen mainoksissa
NGLI.

Pelkistä kirjainten osista saa hyvin mielikuvan, vaikka merkki ei ole ollenkaan heraldinen eli vaakunaopin mukainen, koska heraldiikassa ei saa käyttää kirjaimia. Monien yritysten logo eli liikemerkki perustuu kirjaimiin.

On olemassa vanhoja vaakunoita, joissa on kirjaimia, esim. Rauman vaakuna.

Vaakuna lienee aikanaan suunniteltu tietämättä heraldiikan perusteista, tai saattaa olla ettei niistä ole edes siihen aikaan vielä sovittu.

Nykyään heraldiikka eli vaakunaoppi on tarkoin määritelty ja säännelty.

Suomessa vaakunat rekisteröi Heraldinen seura. Vaakunaa ei hyväksytä rekisteröitäväksi jos tarkkoja vaakunaopin sääntöjä ei ole suunnittelussa noudatettu. Kuka tahansa henkilö tai yhteisö voi alkaa käyttämään vaakunaa, rekisteröinti ei ole pakollinen, mutta se suojaa, ettei kukaan muu voi ottaa käyttöön vastaavaa vaakunaa.

Vaakuna voi olla henkilön, perheen, yhteisön, suvun, kunnan tai valtion jne. tai sukuseuran vaakuna. Sukuseuran vaakunan käyttö ja periytyminen on joustavaa ja selvää. Kaikki sukuseuran jäsenet voivat vapaasti käyttää vaakunaa esim. kirjelomakkeissaan, nettisivuillaan, kirjeensulkijamerkkeinä jne. tai vaikkapa tehdä seinälle ryijyn.

Varsinainen vaakuna on siis KILPI ja sen kuviot. Suku- ja henkilövaakunoiden yhteydessä esitetään yleensä kilpeä kehystäviä ja koristavia lisäkkeitä. Taisteluissakaan kilpi ei ollut yksin, vaan ympärillä oli erilaista varustelua.

Vaakunaoppi määrittelee tarkoin myös nuo kilven lisäkkeet ja niiden mittasuhteet:

KUVA

Vaakunan yläpuolella on kypärä, josta kypärän peitteet laskeutuvat vaakunan sivuille. Kypärän päällä on lakipunos ja kypärän koriste. Vaakunan alapuolella voi olla tunnuslause. On muitakin lisäkkeitä,

mutta Suomessa ei niitä yleensä käytetä.

Heraldisen tunnuksen suunnittelijan kymmenen käskyä:

1. Käytetään vain heraldisia värejä (*tinktuureja*), jotka ovat [kulta](#) ja [hopea](#) eli [metallit](#) sekä [punainen](#), [sininen](#), [musta](#) ja [vihreä](#). Vaakunapiirroksissa kullan sijasta voidaan käyttää keltaista ja hopean sijasta valkoista. Lipuissa ja viireissä näitä käytetään nykyisin lähes aina. Heraldiset värit ovat kirkkaat ja puhtaat, sävyltään tummuusasteikon keskivaiheilla.
2. Pyritään käyttämään vain kahta väriä, joista toisen on oltava metalli. Kolmas väri edellyttää hyvin perusteltua syytä, mutta neljäs on jo huonoa heraldiikkaa.
3. Värisäännön mukaan väriä ei saa sijoittaa värin päälle eikä viereen eikä metallia metallin päälle eikä viereen, ellei yhteinen raja ole aivan lyhyt.
4. Kirjaimet, numerot tai tekstit eivät kuulu heraldiseen tunnukseen.
5. Kuvioiden on oltava mahdollisimman suuria ja täytettävä niille varattu alue mahdollisimman tarkkaan.
6. Kuvioiden on periaatteessa oltava kaksiulotteisia - ainakin niin, että ne on voitava esittää tunnistettavasti pelkkinä väripintoinakin, ilman varjostusta tai erillisiä rajaviivoja.
7. Kuvioissa ei luonnonmukaisuus ole tärkeää, mutta luonteenomaisuus on.
8. Heraldisen tunnuksen on oltava helposti mieleenjäävä, siihen ei saa ahtaa liikaa symboleja, vain ehdottomasti olennaisin - ihanne on yksi ainoa kuvio.
9. Heraldikassa ei saa inttää: yhtä asiaa ei saa symboloida kahdella tai useammalla kuviolla. Jos taas yksi kuvio riittää symboloimaan kahta tai useampaa asiaa, niin se vain vahvistaa kuvion symboliikkaa ja siten koko tunnusta.
10. Kuvioiden on oltava sellaisia - niin kuin koko tunnuksenkin - että ne voidaan selityksensä ([vaakuna](#)- tai [lippuselitys](#)) mukaan mallia näkemättä uudelleen piirtää. Tämä vie myös siihen, että kuvion on oltava lajinsa yleispätevä edustaja - se ei saa olla esimerkiksi jokin tietty [linna](#), vaan ainoastaan heraldisesti tyylitelty linna, jonka voi sitten vaakunan tai lipun aiheen perusteluissa sanoa viittaavan vaikkapa [Käkisalmen](#) linnaan. Voimme sanoa, että kuvion täytyy olla sellainen, jolla ei ole erisnimeä.

Nämä 'käskyt' on laatinut Jukka Suvisaari ja korjannut ja muutoksin varustanut Suomen Heraldisen Seuran johtokunnan asettama työryhmä, johon kuuluivat Kimmo Kara, Juhani Vepsäläinen ja Jukka Suvisaari, [huhtikuussa 1990](#).

Käyhköjen sukuvaakuna

Vaakunan aiheperustelut on antanut Hannu Huttunen ja suunnittelun tehnyt heraldikko Hannu Hillo. Suomen Heraldinen seura on merkinnyt rekisteriinsä sukuseuran vaakunan numerolla 1535.

Vaakunaselitys

Punaisella kilvellä kultainen kärkiruutu, jossa musta, punavaruksinen irtireväisty karhunpää. Kypärä suljettu pistokypärä. Kypärän koristeena musta nouseva karhunpää, jolla punaiset varukset. Lakipunos mustaa ja kultaa. Kypäränpeitteet: ulkopuoli musta, vuoripuoli kultaa.

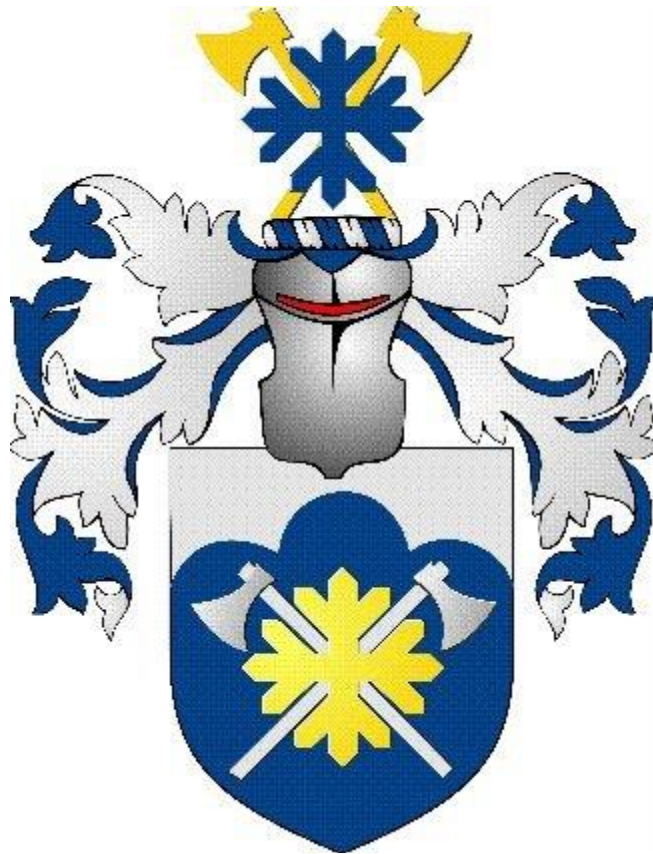
Aiheperustelut: Värät viittaavat Käyhköjen suvun Karjalan ja Puruveden seutujen vanhoihin ensialkuisiin sijoihin. Punainen ja kulta viittaavat Karjalan väreihin, joihin kolmantena kuuluu hopea. Musta ja kulta viittaavat Savon väreihin. Karhu liittyy karjalaisuuden tunnuksiin.

Kultainen kärkiruutu liittyy vuoden 1918 tapahtumiin, jolloin Viipurin maalaiskunnan Säiniöllä Suomen vapaussodan ensimmäinen valkoinen sotilas Matti Käyhkö kaatui.

Vaakunaselitys:

Hopeisella kilvellä lakeen ulottuva sininen kolmoisvuori, jolla hopeiset kirveet ristissä, päällikkeenään kultainen havuristi. Pistokypärä. Kypäränpeite ja lakipunos sinistä ja hopeaa. Kypäränkoristeena kultaiset kirveet ristissä, joiden päällikkeenä sininen havuristi.

Sukuvaakuna

Hopeiset viikinkikirveet, Pyhän Olavin kirves, viittaavat sukumme juurille Norjaan ja viikinkeihin. Pyhä Olavi oli viikinki ja viimeinen läntinen pyhimys, jonka myös Konstantinopolin kirkko hyväksyi. Vaakunan alaosassa oleva kolmoisvuori viittaa Lilleberg- nimeen. Sininen väri viittaa Kemijokeen ja yleensä vesistöön. Havuristi symbolisoi suomalaisuutta ja pohjoismaalaisuutta. Havut osoittavat joka päilmansuuntaan, mikä symbolisoi suvun leviämistä.

Suomen Heraldinen Seura on merkinnyt vaakunan rekisteriinsä numerolla 1238. Vaakunan on suunnitellut heraldikko Harri Rantanen.

[Harri Rantasen kotisivu](#). Sukumme vaakuna löytyy sivulta klikkaamalla vasemmalla olevaa 'Galleria'-sanaa ja sen jälkeen 'Työnäytteet' tai 'Valokuvia'- kohtaa.

viimeksi muutettu 01. 01. 2006

Tämän Timm-Ketonen suvun vaakunan aihe oli:

Tässä esityksessä tuli vain hipaistua heraldiikan pääperiaatteita.

Jos joku on asiasta kiinnostunut, aiheesta löytyy paljon kirjoja ja myös internetistä löytyy aiheesta paljon tarkempaa tietoa. Laitan pöytiin kiertämään heraldiikasta kirjan, jonka otin mukaani.

Kiitän tarkkaavaisuudestanne ja yritän mielelläni vastata kysymyksiinne, jos niitä on tullut mieleenne.